

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105003/B/2019/36100138879164420

POSTAVENIE KATALÁNSKA
V ŠPANIELSKOM KRÁĽOVSTVE
Bakalárska práca

2019

Kristína Šišuláková

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

POSTAVENIE KATALÁNSKA
V ŠPANIELSKOM KRÁĽOVSTVE

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor: Medzinárodné vzťahy
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných politických vzťahov
Vedúci záverečnej práce: PhDr. Rudolf Kucharčík, PhD.

Bratislava 2019

Kristína Šišuláková

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Čestne vyhlasujem, že bakalársku prácu som vypracovala samostatne a za pomoci literatúry, ktorej prehľad je uvedený v zozname použitej literatúry.

V Bratislave, 30. apríla 2019

.....

Podpis študenta

POĎAKOVANIE

Touto cestou by som sa chcela poďakovať vedúcemu bakalárskej práce, PhDr. Rudolfovi Kucharčíkovi, PhD. za profesionálny a ochotný prístup a usmerňovanie počas celého písania tejto práce.

ABSTRAKT

ŠIŠULÁKOVÁ, Kristína: *Postavenie Katalánska v Španielskom kráľovstve*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných politických vzťahov. – Vedúci záverečnej práce: PhDr. Rudolf Kucharčík, PhD. – Bratislava: FMV, 2019, 42 s.

Cieľom záverečnej práce je zanalyzovať postavenie Katalánska v Španielskom kráľovstve berúc do úvahy udalosti, ktoré sa v Španielsku odohrali v posledných mesiacoch roku 2017 – referendum o nezávislosti Katalánska v októbri 2017 a predčasné regionálne voľby v decembri 2017. Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Prvá kapitola je venovaná historickému formovaniu Katalánska v rámci Španielskeho kráľovstva a poukazuje na postupný vznik a vývoj separatických tendencií a snáh o autonómiu až po rok 2015. V ďalšej časti sa charakterizujú ciele bakalárskej práce a metódy použité pri tvorbe jej obsahu. Tretia kapitola sa zaoberá porovnaním dvoch autonómnych oblastí – Katalánska a Baskicka a dôsledkov, ktoré by mohli nastať, keby sa Katalánsku podarilo osamostatniť. Záverečná kapitola opisuje priebeh konania referenda o nezávislosti z roku 2017. Táto časť je zameraná i na postoje jednotlivých politických strán v Katalánsku, vybraných krajín z celého sveta a Európskej únie ako celku. Výsledkom riešenia danej problematiky je analýza postavenia Katalánska v Španielskom kráľovstve a možných dopadov jeho separatistických krokov na ekonomický a politický vývoj v celom Španielskom kráľovstve.

Kľúčové slová: Španielske kráľovstvo, Katalánsko, separatizmus, voľby, referendum, národ

ABSTRACT

ŠIŠULÁKOVÁ, Kristína: *Position of Catalonia in the Kingdom of Spain*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Political Relations. – Thesis supervisor: PhDr. Rudolf Kucharčík, PhD. – Bratislava: FIR, 2019, 42 p.

The aim of the final thesis is to analyse the position of Catalonia in the Kingdom of Spain considering the events that took place in Spain in the last months of 2017 – the referendum on the independence of Catalonia in October 2017 and the early regional elections in December 2017. The final thesis is divided into four chapters. The first chapter is devoted to the historical formation within the Kingdom of Spain, and it points to the gradual rise and development of separatist tendencies and efforts to autonomy until 2015. The next section describes the objectives of the bachelor thesis and the methods used to create its content. The third chapter deals with the comparison of two autonomous regions – Catalonia and the Basque Country and the consequences that might arise if Catalonia became independent. The final chapter describes the course of the referendum on independence in 2017. This section is aimed also at the positions of individual political parties in Catalonia, selected countries from around the world and the European Union as a whole. The result of the research is the clarification of the position of Catalonia and the possible effects of its separatist steps on economic and political developments throughout the Kingdom of Spain.

Key words: Kingdom of Spain, Catalonia, separatism, election, referendum, nation

Obsah

Úvod	7
1 Historický vývoj Katalánska	9
1.1 Počiatky politického usporiadania Katalánska	9
1.1.1 Vojsko o španielske dedičstvo	10
1.2 Španielsko v 19. storočí	11
1.2.1 Prvá Španielska republika	12
1.3 Španielsko v 20. storočí	12
1.3.1 1. svetová vojna	13
1.3.2 Vláda generála de Riveru	13
1.3.3 Druhá Španielska republika	14
1.3.4 Diktatúra Francisca Franca	15
1.3.5 Ústava z roku 1978	16
1.4 Politické dianie v Katalánsku v 21. storočí	17
1.4.1 Autonómny štatút Katalánska	17
1.4.2 Referendum o nezávislosti z roku 2013	20
2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	23
3 Referendum o nezávislosti z roku 2017	24
3.1 Postoj jednotlivých politických strán	28
3.2 Postoj Európskej únie	28
3.3 Postoj vybraných krajín	29
3.3.1 Belgické kráľovstvo	30
3.3.2 Talianska republika	30
3.3.3 Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska	30
3.3.4 Írsko	31
3.3.5 Nemecká spolková republika	31
3.3.6 Izrael	31
3.3.7 Spojené štáty americké	31
4 Dôsledky možného oddelenia Katalánska	32
4.1 Porovnanie Katalánska a Baskicka	32
4.2 Budúcnosť samostatného Katalánska	34
Záver	36
Zoznam použitej literatúry	37

Úvod

Katalánsko ako jedna zo sedemnástich autonómnych komunití spadá pod Španielske kráľovstvo. Nachádza sa na severovýchode Pyrenejského polostrova. Hlavným mestom Katalánska je Barcelona, ktorá je hneď po Madride druhým najväčším mestom Španielskeho kráľovstva.

Obyvatelia Katalánska nepoužívajú ako úradný ani bežný jazyk kastíľčinu ako väčšina obyvateľov Španielskeho kráľovstva, ale majú svoj vlastný jazyk – katalánčinu. Katalánčina má dokonca postavenie úradnej reči a oficiálne sa používa na prvom stupni základných škôl. Na svoj pôvod a identitu sú Katalánci hrdí viac, než obyvatelia akejkoľvek inej autonómnej oblasti v Španielskom kráľovstve. Silný faktor katalánskej identity je jednou z hlavných príčin katalánskych snáh o osamostatnenie. Niet sa čo čudovať – história katalánskeho národa siaha až na počiatky nášho letopočtu, no nikdy im nebola dopriata samostatnosť a suverenita. Vždy patrili pod nadvládu iných ríš a národov – posledných niekoľko storočí je to Španielske kráľovstvo. Mierovými spôsobmi sa o vlastný štát však usilujú už veľmi dlhú dobu.

Okrem jazyka majú Katalánci v rámci svojho vysokého stupňa autonómie aj svoju vlastnú vládu a parlament sídliači v Barcelone. Vo vláde proti sebe stoja politické strany bojujúce za osamostatnenie Katalánska a politické strany zastávajúce jednotu a zachovanie Španielskeho kráľovstva v takej podobe, ako je tomu dnes.

Autonómna komunita Katalánska ako taká je veľmi bohatá na obchodné a priemyselné centrá či prírodné bohatstvo v podobe rôznych surovín. Taktiež je veľmi obľúbenou destináciou turistov z Európy, ale aj z celého sveta. Vďaka tomu je už dlhodobo najrozvinutejšou a najbohatšou autonómnou oblasťou Španielskeho kráľovstva a zo všetkých sedemnástich autonómnych oblastí prináša najviac finančných prostriedkov do španielskej štátnej pokladnice. Nízke príjmy a vysoké výdavky plynúce smerom z Katalánska do Madridskej pokladnice a naspäť sú ďalšou z príčin, prečo sa Katalánci tak usilovne snažia o samostatnosť.

Cieľom bakalárskej práce je analyzovať historický vývoj Katalánska sústrediac sa na jeho postupné snahy o separáciu, ako aj analyzovať súčasný vývoj a stav na politickej scéne Katalánska a celého Španielskeho kráľovstva kladúc dôraz na nové udalosti, ktoré sa odohrali

v posledných rokoch, a to najmä referendum o nezávislosti a následné predčasné regionálne voľby z roku 2017. Venujeme sa aj pohľadu Európskej únie, ako aj jednotlivých krajín z Európy i mimo nej. V nasledujúcom rade sa zaoberáme porovnaním Katalánska s autonómnou oblasťou Baskicko, ktorá sa rovnako už roky snaží o oddelenie sa od Španielskeho kráľovstva. V práci sa venujeme aj možným dopadom na autonómnou oblasť v prípade, že by sa Katalánsku podarilo vybojovať si samostatnosť a suverenity.

1 Historický vývoj Katalánska

Územie dnešného Katalánska bolo už v staroveku okupované Feničanmi, Grékmi a Kartágincami. Gréci si po celom Španielsku zakladali rôzne kolónie, medzi nimi aj Kallipolis, čo bola kolónia nachádzajúca sa na území dnešnej Barcelony. Kartáginci zase dlhodobo provokovali Rimanov, čo vyústilo do otvoreného konfliktu, v ktorom Rimanom podľahli. To spôsobilo, že územie celého Katalánska a Španielska bolo pripojené k Rímskej ríši a na celom území Pyrenejského polostrova prebehol proces romanizácie – obyvatelia prevzali od Rimanov zákony, ale aj jazyk a kultúru. Keď v roku 395 Rímska ríša padla, spomínané územie ovládli Vizigóti s cieľom nastoliť na ňom poriadok. Začiatkom ôsmeho storočia sa táto oblasť dostala pod nadvládu Maurov, moslimov zo severnej Afriky, ktorí tu vytvorili útvar nazývaný *Al-Andaluz*. V roku 732 bol porazený emir Abdul Rahman Al Ghafiqi a bývalé štáty Vizigótov, ktoré okupovali moslimovia, si podmanili Frankovia. Medzi územia, ktoré Frankovia začali okupovať, patrila aj severná časť Katalánska. Katalánsko sa týmto stalo španielskou markou Franskej ríše, ktorá sa však neskôr rozpadla na viacero samostatných kniežatstiev. Tieto až do dvanásteho storočia patrili Francúzsku (Paľková – Vincová, 2006).

V deviatom storočí gróf Guifred I. Barcelonský, známy aj ako Guifred I. Chlpatý, inicioval znovu osídlenie Katalánska a podieľal sa na založení Barcelonskej dynastie zvanej *La comtal de Barcelona*. V roku 1162 zase Katalánsko vytvorilo úniu s Aragónskom – Barcelonské kniežatstvo sa spolu s Aragónskym kráľovstvom spojilo pod vládu jedného panovníka, a tak vznikla Aragónska koruna. Táto udalosť znamená prvé začlenenie Katalánska do Španielska (Ubieto Arteta, 2007).

1.1 Počiatky politického usporiadania Katalánska

V štrnástom storočí môžeme pozorovať začiatok tradície politického usporiadania Katalánska. V tomto období bola vytvorená Generálna správa autonómneho spoločenstva Katalánsko (*Generalitat de Catalunya*), o ktorej môžeme povedať, že je to inštitucionálny systém, pod ktorý spadá premiér, vláda a parlament Katalánska. V roku 1413 bol aj definitívne zlegalizovaný (Krno, 2004). Týmto bola obmedzená moc kráľa a po prvýkrát v histórii započala akási katalánska autonómia. Tá však začala byť obmedzovaná v roku 1469, kedy sa uskutočnil sobáš Ferdinanda II. Aragónskeho a Izabely I. Kastílskej. S touto udalosťou je

spájaný samotný zrod Španielskeho kráľovstva. Obaja panovníci považovali za jeden zo svojich cieľov zjednotiť a vnútorne usporiadať celé Španielske kráľovstvo. Ich sobáš a následná spoločná vláda tým pádom spôsobili, že Katalánsko bolo hlbšie včlenené pod španielsku nadvládu a prišlo o všetky prvky autonómie, ktoré sa mu dovtedy podarilo dosiahnuť. Neskôr sa na španielsky trón dostali Habsburgovci, ktorí boli v mnohých oblastiach mimoriadne vzdelaní a zaviedli množstvo reforiem posilňujúcich absolutizmus. V Španielsku sa preto dynastia Habsburgovcov sprvu netešila veľkej popularite (Chalupa, 2005).

Od roku 1640 až po rok 1652, počas vlády kráľa Filipa IV., sa uskutočnila prvá katalánska revolúcia, ktorá bola vzburou Katalánska proti Španielsku a španielskemu centralizmu. Túto udalosť využili Francúzi, ktorí Kataláncom najprv v boji proti Španielom pomáhali, no neskôr sami začali okupovať územie Katalánska. Vojská španielskeho kráľa Filipa IV. boli počas tejto revolúcie porazené a kráľ musel v bitke pri Montjuicu sľúbiť obnovenie starého systému panujúceho v Katalánskom kniežatstve. To zahŕňalo aj obnovenie katalánskych inštitúcií. Kráľ taktiež sľúbil, že ukončí vojnu medzi Španielskom a Francúzskom. To sa podarilo splniť v roku 1659 Pyrenejským mierom. Španielsky kráľ Filip IV. bol však týmto mierom prinútený postúpiť časť Katalánska v prospech Francúzska. Môžeme teda povedať, že Pyrenejský mier rozdelil územie Katalánska medzi dve mocnosti – Španielsko a Francúzsko (Ubieto Arteta, 2007).

1.1.1 Vojna o španielske dedičstvo

Osemnásťte storočie bolo v Španielsku obdobím zmien. Po Filipovi IV. nastúpil na trón Karol II., ktorý bol posledným Habsburským panovníkom na Pyrenejskom polostrove a zároveň prvým monarchom, ktorý vládol zároveň Aragónsku aj Kastílsku. V roku 1700 však zomrel bez toho, aby mal priameho dediča. To spôsobilo, že medzi arcivojvodom Karolom Habsburským a 17-ročným francúzskym princom Filipom Bourbonským vojvodom z Anjou vypukla v roku 1705 vojna o španielske dedičstvo. Táto vojna mala tri dimenzie – bola zároveň medzinárodnou vojnou (o nadvládu v Európe bojovalo Rakúsko a Francúzsko), dynastickou vojnou (boj o španielsky trón) aj občianskou vojnou (v Katalánsku a Aragónsku sa uskutočňovali rôzne povstania). Arcivojvoda Karol Habsburský bol podporovaný celou Európou (s výnimkou Francúzska) a Kataláncami, nakoľko mal pozitívny postoj voči autonomistickým požiadavkám Katalánska a sám sa usadil v Barcelone. Naopak, Filip

Bourbonský vojvoda z Anjou mal podporu Francúzska, zvyšku Španielska a dokonca aj zosnulého kráľa Karola II., ktorý svoju vôľu vyjadril v testamente. Vojská o španielske dedičstvo bola ukončená až po trinástich rokoch Utrechtským mierom a nástupom princa Filipa na trón. Následne bolo Katalánsko osem mesiacov okupované vojskami nového kráľa Filipa V. Dňa 11. septembra 1714 Katalánsko definitívne podľahlo kráľovským vojskám. Katalánci tento deň dodnes označujú ako Deň boja za nezávislosť a nazývajú ho *La Diada* (Ubieto Arteta, 2007).

V roku 1716 nový kráľ Filip V. vydal dekréty nazývané *Nueva planta*. V týchto dekrétach bola zakotvená strata autonómie území bývalého Aragónskeho kráľovstva (vrátane autonómie Katalánska), zrušili katalánsku ústavu, zakázali pôvodné katalánske inštitúcie (vrátane inštitúcie Generálna správa autonómneho spoločenstva Katalánsko – jej predseda Rafael Casanova bol dokonca zatknutý), väčšinu katalánskych zvykov a práv a taktiež úplne zakázali katalánčinu ako úradný a vyučovací jazyk. Katalánsko teda úplne prešlo pod správu Španielska a nastala éra absolutizmu a centralizmu pod autoritou španielskeho kráľa (Conversi, 2000).

1.2 Španielsko v 19. storočí

V roku 1808 sa Španielsko dostalo pod vplyv Napoleona I. a stratilo tým svoju národnú suverenitu. O štyri roky neskôr, v roku 1812, pripojil Napoleon I. Katalánsko k Francúzsku. Napoleonove činy spôsobili vypuknutie vojny za nezávislosť, ktorá trvala do roku 1814, a jej výsledkom bolo znovuoobnovenie španielskej monarchie. Zároveň s touto udalosťou bolo vytvorené Hnutie za nezávislosť Katalánska. Na jeho vznik vplývali určité podnety, ktoré vyplývali zo skutočnosti, že Katalánsko bolo už v tej dobe najvyspelejším industrializovaným regiónom Španielska, no napriek tomu bolo už vtedy nútené byť ekonomicky závislé a politicky podriadené celej španielskej monarchii. Na základe týchto skutočností sa v Katalánsku začalo kultúrne obrozenie, ktorého následkom bolo oživenie katalánčiny a katalánskej kultúry. Z regionálneho hnutia sa stala nacionalistická mobilizácia smerujúca proti španielskemu centralizmu a vznikol takzvaný politický katalanizmus. V roku 1850, za vlády Izabely II., boli všetky tieto snahy potlačené a španielska vláda zaviedla v katalánskych školách všeobecné vzdelanie v kastíľčine ako odpoveď na všetky katalánske nacionalistické prejavy a snahy o vytvorenie silnejšej národnej identity (Chalupa, 2005).

1.2.1 Prvá Španielska republika

Po Izabele II. nastúpil na trón v roku 1870 Amadeus I. Savojský. Po troch rokoch vlády sa však vzdal trónu a v Španielsku bol vyhlásený vznik Prvej republiky. Avšak tá po jedenástich mesiacoch zanikla a bola opäť nahradená monarchiou – na trón nastúpil syn Izabely II., Alfonz XII.. V tomto období Španielsko stratilo svoje posledné kolónie v španielsko-americkej vojne, čo znamenalo, že začalo strácať svoj vplyv v zámorí. Robotnícka trieda sa sťažovala, že nikto nevenuje pozornosť ich sociálnym problémom. V celej spoločnosti sa začalo stupňovať napätie. Španielska vláda začala upúšťať od liberalizmu a začala sa prikláňať skôr ku konzervatívnym teóriám. Španielsko ako také sa stáva totožným s Kastílskom a kastílskou komunitou, čím vytláča všetky ostatné etniká. Táto skutočnosť samozrejme dala obrovský podnet pre vznik a ďalšie ukotvenie nacionalizmu vo viacerých regiónoch Španielska, vrátane Katalánska (Říchová, 2009).

1.3 Španielsko v 20. storočí

Na prelome storočí sa Španielsku nevyhli mnohé sociálne, no najmä ekonomické ťažkosti. Španielsko disponovalo iba obmedzenými zdrojmi, nedostatočnou kúpnu silou obyvateľstva, veľkým nárastom obyvateľstva a nespokojnosťou s teritoriálnym usporiadaním. Viaceré regióny žiadali federalizmus alebo rozdelenie krajiny na kantóny. V roku 1901 v Katalánsku vznikla politická strana Regionálna liga Katalánska (*Lliga regionalista*). Bola zložená z katalánskych intelektuálov a buržoázie. Bola konzervatívna, obhajovala záujmy katalánskych priemyselníkov, stredných vrstiev, ale aj cirkvi. Jej cieľom bolo bojovať proti politickému centralizmu Madridu a klientelizmu a žiadala regionálnu reformu s rešpektovaním španielskeho princípu uniformity a dosiahnutie autonómie v rámci Španielska. Vznik tejto politickej strany znamenal koniec víťazstvom dvoch tradičných španielskych strán – liberálov a konzervatívcov (Augustí, 2007).

Dňa 6. apríla 1914 zjednotila strana Regionálna liga (*Lliga regionalista*) štyri katalánske provincie – Barcelonu, Tarragonu, Leidu a Gironu, a toto zjednotenie nazvala *Mancomunitat de Catalunya*. Táto skutočnosť umožnila vytvorenie programov reforiem financií, dopravy, vzdelávania, sociálnej politiky a kultúry. Tým sa Katalánsku podarilo posilniť kultúrne povedomie a pozdvihnúť a propagovať regionálnu identitu (Ubieto Arteta, 2007).

1.3.1 1. svetová vojna

Keď v roku 1914 začala 1. svetová vojna, Španielsko vyhlásilo politickú neutralitu. Ako následok tejto skutočnosti sa španielska spoločnosť rozdelila na dve skupiny, a to na podporovateľov Nemecka a na podporovateľov spojencov. Vyhlásenie neutrality malo prekvapivo pozitívny vplyv na postavenie Španielska v medzinárodných vzťahoch a podporilo ekonomický rast, nakoľko Španielsko vyvážalo bojujúcim stranám rôzny tovar, čo pre Španielsko znamenalo veľké finančné prínosy (Augustí, 2007).

Po skončení 1. svetovej vojny, v roku 1918, sa Španielsko vrátilo k politickému rozkladu, ktorý bol navyše sprevádzaný hospodárskou krízou. V tomto období spísal Woodrow Wilson 14 bodov, ktoré mali byť akýmisi zásadami, na základe ktorých sa mala Európa po 1. svetovej vojne vybudovať. V tom istom roku bolo sformulované aj právo národa na samourčenie. Tieto fakty znamenali posilnenie snahy politickej strany *Lliga regionalista* na získanie väčšej autonómie pre Katalánsko. *Lliga regionalista* však nebola schopná spolupracovať s inými sociálnymi sektormi. Jej členovia sa taktiež nevedeli dohodnúť na odpovedi k otázke, akým spôsobom by Katalánsko malo pokračovať v získavaní väčšej autonómie. Zároveň v Španielsku aj naďalej rástla nespokojnosť a napätie na politickej scéne, pracujúci po celom Španielsku štrajkovali, pretože sa im nepáčilo, že sa neuskutočňovali žiadne reformy. V katalánskych mestách sa začalo čoraz viac prejavovať násilie. Katalánsky nacionalizmus sa stále viac radikalizoval a opäť sa začali zvyrazňovať katalánske separatistické tendencie (Augustí, 2007).

1.3.2 Vláda generála de Riveru

Toto napätie vyvrcholilo v roku 1923, kedy Španielsko zažilo vojenský prevrat vedený katalánskym generálom menom Miguel Primo de Rivera. Ten sa po prevrate ujal politickej moci v celom Španielsku a nastolil v ňom diktatúru. Pôvodne tvrdil, že bude vládnuť iba 90 dní, no po uplynutí tejto lehoty sa rozhodol, že zostane pri moci aj naďalej. Spolu s Riverovou diktatúrou sa paradoxne začalo aj obdobie prosperity a blahobytu. K tomu však nemalou mierou prispel aj fakt, že v danom roku bola v Maroku ukončená vojna, ktorá dovtedy výrazne zaťažovala španielsky rozpočet (Ubieto Arteta, 2007).

Čo sa týka myšlienky centralistického španielskeho nacionalizmu, Rivera sa pevne postavil proti všetkým regionálnym elitám, bol na strane nižších tried a ostro kritizoval biedne

pracovné podmienky robotníckej triedy, napriek tomu, že on sám pochádzal z aristokratickej vrstvy. Avšak nepodarilo sa mu zaviesť žiadne výrazné opatrenia, ktoré by situáciu zmenili. Pre Kataláncov bol Rivera nádejou, že stabilizuje nepokojnú situáciu. Opak bol však pravdou – tých, čo chceli narušiť jednotu Španielska, trestal. Zaviedol viaceré zákazy – zakázal verejne používať katalánčinu, vyvesovať vlajky Katalánska a prejavovať nacionalizmus. Taktiež zrušil všetky katalánske organizácie, ktoré neboli v súlade s jeho predstavami o jednotnom Španielsku. Rivera síce priniesol prosperitu a dokázal upokojiť sociálnu situáciu v Španielsku, no svojimi činmi diskreditoval kráľa a zničil monarchiu, čo v konečnom dôsledku znamenalo, že opozícia začala žiadať návrat k demokratickému spôsobu vládnutia (McRoberts, 2001).

V roku 1930 bol Rivera prinútený rezignovať a odstúpil zo svojej funkcie. Necelé dva mesiace po svojom odstúpení zomrel. Meno Primo de Rivera však nezmizlo z politického diania v Španielsku. Syn Miguela Prima de Riveru, José Antonio Primo de Rivera, zohrával dôležitú úlohu v budovaní fašizmu v Španielsku. Počas jeho vlády bol na generála povýšený Francisco Franco, o ktorom budeme hovoriť neskôr (Apocalypse, 2018).

1.3.3 Druhá Španielska republika

V apríli roku 1931 sa v Španielsku konali prvé komunálne voľby, v ktorých ľud volil proti monarchii – zvíťazili republikánske strany. V Katalánsku zvíťazila Katalánska ľavicová strana (*Esquerra Republicana de Catalunya* – ERC), na ktorej čele stál Francesc Macià. Španielsko sa pár hodín na to ocitlo v období Druhej republiky. Macià nezaháľal a takmer ihneď po voľbách (iba dva dni po ich uskutočnení) vyhlásil vznik Katalánskej republiky. Následkom bolo, že Katalánsko malo tým pádom v rámci Generálnej správy autonómneho spoločenstva Katalánsko svoju vlastnú vládu, parlament aj premiéra, ktorým bol Francesc Macià. V roku 1934 vznikol kasačný súd, ktorým Katalánci získali aj súdnu moc. Začiatok autonómie sa pripisuje dňu 18. september 1932, kedy boli v Katalánsku vypísali voľby (Tomaga, 2002).

V novembri roku 1933 sa konali voľby, v ktorých zvíťazila republikánska pravicová strana Španielska konfederácia autonómnych pravicových strán (*Confederación Española de Derechas Autónomas* – CEDA) spolu s radikálmi, a proces osamostatňovania Katalánska bol tým pádom zastavený (Marinzel, 2014).

V roku 1934 zavládlo v Španielsku obdobie neistoty. To využila katalánska regionálna vláda a vyhlásila samostatnú Katalánsku republiku, ktorá však trvala iba 10 hodín, nakoľko Madrid tento akt potlačil a republiku zrušil. V tomto období sa na území Španielska konala aj krvavá banícka vzbuera a iné udalosti, ktoré postupne vyústili k tomu, že v marci 1936 sa začala chystať občianska vojna. Tá trvala od roku 1936 do roku 1939, čo boli roky plné politických nepokojov a vyčíňaní anarchistov. Proti sebe bojovala na jednej strane armáda podporovaná fašistami a monarchistami a na druhej strane ľudový front, zástancovia republiky. Koniec občianskej vojny priniesol moc nacionalistovi Franciscovi Francovi, ktorý v Španielsku nastolil diktatúru na takmer 40 rokov (Vincent, 1997).

1.3.4 *Diktatúra Francisca Franca*

Vláda Francisca Franca (ktorý bol podporovaný nemeckým nacistickým diktátorom Hitlerom a talianskym fašistickým diktátorom Mussolinim) bola veľmi výrazným medzníkom v španielskej aj katalánskej histórii. Zmárnil všetky kroky Kataláncov smerujúce k ich samostatnosti, zrušil Generálnu správu autonómneho spoločenstva Katalánsko, potlačil všetky verejné prejavy a činnosti evokujúce s katalánsky nacionalizmus a anarchizmus, ale aj socializmus, komunizmus, liberalizmus a demokraciu – vrátane vydávania kníh týkajúcich sa týchto tém (cenzúra) alebo organizovania verejných diskusií o týchto témach. Taktiež úplne zakázal používanie katalánčiny vo všetkých médiách, vládnych inštitúciách a na verejných podujatiach. Porušenie tohto zákazu bolo trestané smrťou. Zrušil samostatnú Katalánsku republiku, čím Katalánsko úplne prišlo o autonómny štatút v rámci Španielska. Svoje si odtrpel aj katalánsky premiér Lluís Companys i Jover, ktorý bol za svoj zločin „vojenskej vzbury“ proti Francovmu režimu mučený a popravený. Generál Franco úplne zrušil demokratické slobody a zakázal politické strany. Katalanizmus z politickej scény počas týchto takmer 40 rokov Francovho vládnutia úplne zmizol, pretože sily všetkých Kataláncov boli sústredené iba na prežitie (Katalánsko..., 2012).

Počas obdobia Francovej vlády vznikali rôzne skupiny a organizácie, ktoré sa snažili propagovať katalánsku kultúru či politiku. Prvé pokusy boli zaznamenané už v roku 1945. V roku 1953 vznikla skupina *Cristianos Catalanes*, v roku 1964 zase nelegálny syndikát *Comisiones Obreras*, ktorý bojoval za lepšie pracovné podmienky a za právo na národnú identitu (Vincent, 1997).

1.3.5 Ústava z roku 1978

Uvoľnenie napätej situácie prišlo až v roku 1975 – generál Franco zomrel. Po ňom nastúpil na trón kráľ Juan Carlos I. Bourbonský. Toto uvoľnenie politickej situácie spôsobilo, že Katalánci sa opäť vracajú k svojmu cieľu – chcú sa odtrhnúť od Španielska a vytvoriť samostatný a nezávislý štát. Ich iniciatíva vyvrcholila 21. júna 1977, kedy poprední katalánski lídri začali s kráľom rokovať o katalánskej otázke. V tomto roku sa im naozaj podarilo obnoviť politickú a kultúrnu autonómiu Katalánska. O rok neskôr, v roku 1978, kráľ Juan Carlos prijal demokratickú ústavu, ktorá platí dodnes a vo svojom znení uznáva a zaručuje národom a regiónom právo na autonómiu. V ústave je tiež zakotvené, že Španielsko má sedemnást autonómnych oblastí, z ktorých každá má iné právomoci – viac právomocí majú tie oblasti, ktoré sa už v minulosti usilovali o získanie autonómie (Ubieto Arteta, 2007). Katalánsko, Baskicko a Galícia tým pádom okamžite získali status historických národností, čo spôsobilo, že ich cesta k autonómii bola výrazne urýchlená. Uznanie autonómie týchto oblastí malo za cieľ utlmiť činnosť nacionalistických skupín snažiacich sa o osamostatnenie územia obývaného národnými menšinami. (Hrabálek, 2010).

Koncom nasledujúceho roku, v decembri 1979, bol autonómny štatút Katalánska potvrdený referendum. Autonómia vstúpila do platnosti 17. januára 1980. Tento štatút okrem iného zdôraznil aj obnovenie katalánskych samosprávnych inštitúcií. Generálnej správe autonómneho spoločenstva Katalánsko udelil novo schválený autonómny štatút výlučné právomoci v mnohých oblastiach, ktorými sú napríklad miestna vláda, bezpečnosť, kultúra, doprava, komunikácia, obchod či životné prostredie. Právomoci zdieľané so španielskou vládou sa týkali oblasti školstva, zdravotníctva a spravodlivosti. Katalánsko malo tiež vlastnú políciu, no na jeho území bola prítomná aj časť španielskych policajných jednotiek. Katalánsky a španielsky právny systém bol jednotný vo všetkých oblastiach okrem občianskeho práva – to bolo výlučne pod katalánskou správou. Katalánsko však popri tomto všetkom stále nemalo žiadny oficiálny status ani medzinárodné uznanie (Guibernau, 2004).

Dňa 1. apríla 1979 sa na území Katalánska konali prvé demokratické komunálne voľby a 20. marca 1980 sa konali prvé autonómne voľby do katalánskeho parlamentu. V týchto autonómnych voľbách zvíťazila koalícia dvoch politických strán – Demokratická konvergencia Katalánska (*Convergència Democràtica de Catalunya* – CDC) a Demokratická únia Katalánska (*Unió Democràtica de Catalunya* – UDC), ktoré sa spojili do strany

Konvergencia a únia (*Convergència i Unió* – CiU) (Parlament de Catalunya, 2009). Obe tieto strany sa vyznačovali silným nacionalizmom a separatistickými tendenciami. Na čele bol Jordi Pujol, a keďže jeho strana zvíťazila vo voľbách, stal sa predsedom Generálnej správy autonómneho spoločenstva Katalánsko. Stať sa predsedom sa mu podarilo päť krát za sebou (na čele Generálnej správy autonómneho spoločenstva Katalánsko stál v rokoch 1980 až 2003). V období svojej vlády sa mu podarilo dosiahnuť normalizáciu a propagáciu katalánskej kultúry a jazyka. V roku 1983 sa Kataláncom dokonca podarilo spustiť vysielanie katalánskeho rádia a televízie (Říchová, 2009).

1.4 Politické dianie v Katalánsku v 21. storočí

Po rezignácii Jordiho Pujola (a po skončení éry tzv. pujolizmu) v roku 2003 sa začali veci meniť. Predsedom strany CiU sa stal Artur Mas. Ten stranu nedokázal viesť k takým úspechom ako jeho predchodca Jordi Pujol. V tohoročných voľbách sa mu nepodarilo získať dostatočnú väčšinu na to, aby mohol so svojou stranou sám vytvoriť vládu – k dosiahnutiu tohto cieľa mu chýbalo iba 0,3 %. Strana CiU bola tým pádom odsunutá do opozície a vládu vytvoril takzvaný „katalánsky trojzubec“, ktorý predstavovala koalícia strán Španielska socialistická a robotnícka strana (*Partit dels Socialistes de Catalunya* – PSC, *Partido Socialista Obrero Español* – PSOE), Republikánska ľavica Katalánska (*Esquerra Republicana de Catalunya* – ERC) a Iniciatíva pre Katalánsko – Zelení (*Iniciativa per Catalunya Verds–Esquerra Unida i Alternativa* – ICV). Novým predsedom Generálnej správy autonómneho spoločenstva Katalánsko sa po dlhej ére pujolizmu stala osoba z úplne inej politickej strany – predseda socialistickej strany PSC-PSOE, Pasqually Maragall i Mira (Parlament de Catalunya, 2017).

1.4.1 Autonómny štatút Katalánska

Počas vlády Pasqualla Maragalla i Mira, v máji 2005, sa katalánskemu parlamentu podarilo schváliť návrh nového autonómneho štatútu, ktorý mal byť zároveň katalánskou ústavou. Tento dokument mal Katalánsku zabezpečiť väčšie právomoci a vyšší stupeň autonómie v rámci Španielskeho kráľovstva. Konkrétne ním Katalánsko „získalo väčší podiel na výnosoch z dane z príjmu, dane z pridanej hodnoty a dane z benzínu a tabaku a zmenilo sa aj súdnictvo“ (Prečo..., 2017).

Na jar roku 2006 sa podarilo takmer neuveriteľné – tento štatút bol prijatý katalánskym, ale aj španielskym parlamentom, a následne v júni toho istého roku bol v referende potvrdený aj Kataláncami (Slavíková, 2011). Toto referendum však môžeme považovať za sporné, nakoľko volebná účasť nedosiahla ani polovicu oprávnených voličov. Z celkovej volebnej účasti takmer 49 % však až 73 % voličov vyjadrilo súhlas s väčšou mierou autonómie pre Katalánsko (Hrabálek, 2010).

Štatút mal nadobudnúť platnosť v auguste roku 2006. Prijatie štatútu španielskym parlamentom sa považuje za neuveriteľné najmä preto, že text štatútu definuje Katalánsko ako národ, čo protirečí španielskej ústave, ktorá pozná iba španielsky národ, zatiaľ čo Kataláncov, Baskov a Galícijsčanov označuje ako národnosti. V preambule tohto štatútu z roku 2006 sa taktiež kladie dôraz na používanie katalánčiny a text štatútu priznáva Katalánsku aj niektoré historické práva. To sa nepáčilo Ľudovej strane (*Partido popular* – PP) a ostatným autonómnym spoločenstvám, nakoľko sa domnievali, že týmto štatútom začali Katalánsku plynúť nové výhody a že niektoré články štatútu sú protiústavné. Rozhodli sa teda Katalánsko žalovať (Slavíková, 2011).

Súdny spor trval štyri roky. Počas trvania súdneho sporu, 13. decembra 2009, sa v Katalánsku uskutočnilo nezáväzné referendum o nezávislosti. Účasť na ňom bola však prinízka – zúčastnilo sa ho iba 27,41 % z celkovo 700 000 oprávnených voličov. Zo zúčastnených sa však takmer 95 % voličov vyjadrilo, že si prajú nezávislé Katalánsko (Hrabálek, 2010).

Na konci súdneho sporu, v roku 2010, Ústavný súd rozhodol, že niektoré články štatútu sú naozaj protiústavné. Ako dôsledok rozhodnutia súdu bolo 14 článkov katalánskeho štatútu zrušených a 27 znovu interpretovaných (Gunterman, 2018). Jedným zo zrušených článkov bol článok pojednávajúci o ideí katalánskeho národu, čím „ústavný súd poprel zásadu práva národov na sebaurčenie, uprednostnil vnútroštátny právny poriadok pred medzinárodným právom i keď Španielsko príslušné medzinárodnoprávne dokumenty ratifikovalo“ (Mráz, 2018). Tento fakt v Katalánsku vyvolal veľký nesúhlas, novú vlnu protestov a túžby po nezávislosti. Počas národného Dňa boja za nezávislosť, 11. septembra 2010, sa v Barcelone konal obrovský protest. Bol výsledkom viacerých skutočností. Veľký vplyv mala aj celospoločenská situácia – Katalánsko už nebolo tak konkurencieschopné, nakoľko celá

spoločnosť sa venovala diskusiám o katalánskej identite a problémy katalánskych občanov zostávali nepovšimnuté. Táto skutočnosť mala vplyv aj na voľby do katalánskeho parlamentu, ktoré sa konali v novembri 2010. V týchto voľbách sa už podarilo zvíťaziť strane CiU pod vedením Artura Masa. Avšak strana nedostala dostatok hlasov na to, aby mala absolútnu väčšinu – chýbalo jej k tomu 6 kresiel v parlamente. Bola teda nútená uzavrieť formálnu dohodu s konzervatívnou Ľudovou stranou (*Partido popular* – PP), s ktorou bola doteraz v opozícii. Dohoda bola realizovateľná, pretože v tejto dobe Mas ešte nepožadoval úplnú nezávislosť Katalánska. Ľudová strana ale v roku 2011 získala v španielskych parlamentných voľbách absolútnu väčšinu, čo znamenalo koniec spolupráce s CiU a návrat Ľudovej strany do španielskej vlády. Na čele Ľudovej strany už vtedy stál Mariano Rajoy. V tomto roku sa opäť začala riešiť nezávislosť Katalánska – ekonomická kríza mala na Španielsko tvrdý dopad a na situácii vo vnútri kráľovstva bolo viac než kedy inokedy vidieť, že Katalánsko najviac prispieva do španielskej štátnej pokladnice, no naspäť dostáva iba minimum. V Kataláncoch to prirodzene vzbudilo nespokojnosť a ešte silnejšiu túžbu po samostatnosti (Gunterman, 2018).

Nespokojnosť vyvrcholila v roku 2012, kedy počas Dňa boja za nezávislosť vyšlo do ulíc doposiaľ najviac ľudí – vyše 1,5 milióna Kataláncov. Heslom týchto masových protestov bolo „Katalánsko, nový európsky štát“. *La Diada* z roku 2012 sa považuje za zlomový okamih v snahe Katalánska o samostatnosť. Dôsledkom týchto masových zhromaždení bolo stretnutie Artura Masa (predseda Generálnej správy autonómneho spoločenstva Katalánsko) s Marianom Rajoyom (španielsky premiér) zorganizované s cieľom uzavrieť rozpočtovú dohodu (Šlajchrtová, 2012).

V priebehu rokovaní španielsky premiér Mariano Rajoy namietal, že návrh Artura Masa je v rozpore s ústavou. Pre Kataláncov toto rokovanie nebolo ukončené uspokojivým riešením, čo vyústilo do skutočnosti, že predseda autonómnej katalánskej vlády po svojom návrate do Barcelony vyhlásil v Katalánsku na november 2012 predčasné regionálne voľby. Artur Mas sľúbil, že ak v nich uspeje, zorganizuje v Katalánsku referendum. Jeho strana CiU začala používať silne nacionalisticky orientovanú rétoriku, ktorá podnietila ďalšie masové manifestácie trvajúce až do roku 2013. Všetky manifestácie žiadali katalánsku nezávislosť. Artur Mas v parlamente Katalánska presadil „rozhodnutie o referende o možnosti prijímať legislatívu bez ohľadu na súhlas Madridu“ (Barrera, 2012). S týmto však španielska vláda

nesúhlasila, nakoľko zastávala názor, že takéto referendum by bolo protiústavné. Španielska vláda bola odhodlaná využiť všetky dostupné nástroje na zastavenie tohto referenda (Šlajchrtová, 2012).

1.4.2 Referendum o nezávislosti z roku 2013

V roku 2013 mali podľa analytikov čeliť obyvatelia Španielskeho kráľovstva viacerým ekonomickým ťažkostiam. Čakala ich takzvaná dvojité recesia. Verejný dlh mal v tomto roku presiahnuť 90 % HDP a zároveň zaznamenalo Španielske kráľovstvo najvyššiu nezamestnanosť v rámci Európskej únie – až 25 %. V skupine mladých ľudí dosiahla nezamestnanosť až 50 %. Vplyv na túto situáciu mal najmä fakt, že španielsky premiér Mariano Rajoy viedol veľmi konzervatívnu politiku a zavádzal rôzne tvrdé opatrenia finančného charakteru. Napriek nepriaznivým ukazovateľom však odmietal požiadať o pomoc Európsku úniu (Barrera, 2012).

Z ekonomickej krízy v Španielskom kráľovstve vyplývala silná spoločenská frustrácia. Obyvatelia Katalánska boli presvedčení, že ich regiónu by sa darilo omnoho viac, ak by bol samostatný. Vychádzali z faktu, že Katalánsko tvorilo až jednu štvrtinu španielskej ekonomiky a jednu pätinu celého španielskeho priemyslu. Katalánska vláda už dlhšiu dobu zastávala názor, že rozdiel medzi množstvom peňazí, ktoré španielska vláda od nich vyberá na daniach, a príspevkami, ktoré Katalánsko dostáva od španielskej vlády naspäť, je privysoký. Túžili po práve vyberať v rámci Katalánska vlastné dane. (Barrera, 2012).

Katalánsko bolo v tomto období regiónom s najväčším dlhom v rámci Španielskeho kráľovstva. Vládu žiadalo o pomoc vo výške piatich miliárd. Takmer polovica Kataláncov si pri tom myslí, že tento obnos peňazí Katalánsku patrí. Nezohľadňovali však fakt, že vláda Artura Masa, ako aj predchádzajúce katalánske vlády, neriadila svoje financie práve rozumne a veľkou časťou sa pričínili o rast katalánskeho dlhu (Barrera, 2012).

Na výročie Dňa nezávislosti v roku 2012 v dôsledku ekonomickej krízy a spoločenskej frustrácie Katalánci opäť vyšli do ulíc a žiadali oddelenie Katalánska od Španielskeho kráľovstva. Odhady o počte zúčastnených sa líšia, Madridské médiá hovoria o 600-tisícoch protestujúcich, katalánske médiá až o 1,5 milióna zúčastnených. Vo všeobecnosti však môžeme povedať, že to bol dovtedy najväčší protest v celom Španielskom kráľovstve. Vidina separácie začala byť čoraz viac reálna (Barrera, 2012).

Situácia v Katalánsku sa pod vedením Artura Masa začala rozbiehať závratnou rýchlosťou. V decembri 2013 oznámili katalánski politici dátum konania referenda. To sa malo konať 9. októbra 2014 napriek tomu, že Artur Mas vedel, že centrálna vláda môže toto referendum prehlásiť za protiústavné, nakoľko v španielskej ústave je zakotvené, že iba španielska vláda má právo vyhlásiť referendum o nezávislosti a hlasovať v ňom musia obyvatelia celého Španielskeho kráľovstva, nie iba jednej autonómnej komunity. Tento scenár sa aj stal – 27. septembra 2014 bolo konanie referenda zamietnuté ústavným súdom. Artur Mas tento fakt však nebral do úvahy (Brossmann, 2017).

V októbri 2014 sa teda referendum za nezávislosť Katalánska napriek zákazu ústavného súdu Španielskeho kráľovstva uskutočnilo. Keďže bolo protiústavné, slúžilo ako zisťovanie a prehľad túžob Kataláncov. Občania v ňom odpovedali na dve otázky: 1. Chcete, aby sa Katalánsko stalo štátom? 2. Chcete, aby bol tento štát nezávislý? Právo voliť v tomto referende mali všetci Katalánci starší než 16 rokov žijúci v Katalánsku alebo v zahraničí. Katalánci žijúci v iných autonómnych spoločenstvách Španielska právo voliť nemali. Volebná účasť dosiahla 33 %, z toho takmer 81 % voličov odpovedali na obe otázky „áno“, 10 % voličov odpovedalo na prvú otázku možnosťou „áno“ a na druhú otázku možnosťou „nie“ a necelých 5 % voličov odpovedalo na obe otázky „nie“ (Černá, 2014).

Účasť na referende bola síce nízka, to však katalánskej vláde neprekážalo v tom, aby si výsledky osvojila a aby sa na ich základe dohodla na konaní predčasných volieb. Tým stanovili dátum konania na 27. septembra 2015. Tieto voľby mali byť poňaté ako voľby plebiscitu – mali byť jedinou cestou k nezávislosti. Vo voľbách proti sebe vystupovali dve krídla. S programom žiadajúcim nezávislosť Katalánska šli do volieb dve politické strany, a to Spoločne za áno (*Junts pel Sí* – JxSí) a Kandidatúra ľudovej jednoty (*Candidatura d'Unitat Popular* – CUP). Tieto dve strany neskôr vytvorili independistickú koalíciu. Strany požadujúce jednotné Španielsko, a teda nesamostatnosť Katalánska, boli tri – Ľudová strana (*Partido popular* – PP), Katalánska socialistická strana (*Partit dels Socialistes de Catalunya* – PSC) a Občania (*Ciutadans*). Tieto tri strany boli jasne vymedzené proti referendu za nezávislosť. V strede medzi týmito dvomi krídlami bola strana Katalánsko, áno, môžeme (*Catalunya Sí que es pot* – CSQP), ktorá ale s referendom súhlasila (Katalánský..., 2017).

V máji 2015 sa v Katalánsku uskutočnili mestské voľby. Ich výsledkom bola prekvapivá porážka nacionalistickej strany CiU, ktorá viedla až k rozpadu celej strany. Niekoľko mesiacov na to, v septembri, sa uskutočnili predčasné regionálne voľby, v ktorých zvíťazili separatistické strany. Artur Mas bol spolu s ďalšími dvomi ministrami ako následok týchto volieb trestne stíhaný za spreneveru, zneužitie úradnej moci, vážne neuposlušnosť a zmocnenie sa funkcie. Po tom, ako bol Artur Mas predvolaný na Najvyšší súd, nemohol zostať na čele Generálnej správy autonómneho spoločenstva Katalánsko. Novým predsedom sa začiatkom roku 2016 stal Carles Puigdemont, predseda strany CUP. Nová vláda pod vedením Carlesa Puigdemonta sa zaviazala, že do osemnástich mesiacov rozhodne o ďalšom smerovaní Katalánska (Katalánský..., 2017).

To, čo sa v Katalánsku dialo pod vedením Carlesa Puigdemonta, bližšie rozoberáme v tretej kapitole.

2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

Hlavným cieľom bakalárskej práce bola analýza postavenia Katalánska v Španielskom kráľovstve. V rámci hlavného cieľa sme si určili niekoľko parciálnych cieľov. Prvým z nich bola analýza historického vývoja Katalánska.

Na splnenie prvého parciálneho cieľa sme metódou abstrakcie vybrali historické udalosti, ktoré mali najväčší vplyv na formovanie katalánskej identity a na posilňovanie snáh o vytvorenie samostatnej Katalánskej republiky. Vyberali sme udalosti od začiatku staroveku až po udalosti 21. storočia. Čerpali sme najmä z dostupnej literatúry zaoberajúcej sa historickým vývojom národov na Pyrenejskom polostrove a z printových médií hodnotiacich dianie v Španielskom kráľovstve začiatkom 21. storočia.

Druhým parciálnym cieľom bola bližšia analýza referenda o nezávislosti z roku 2017, ktoré malo obrovský vplyv na politické dianie nielen v Katalánsku, ale aj mimo neho a do dnešného dňa nepoznáme všetky jeho dôsledky. Metódou analýzy a dedukcie sme opísali priebeh samotného referenda, ako aj postoj vlády Španielskeho kráľovstva, Európskej únie a vybraných krajín z Európy, ale aj Ameriky či juhovýchodnej Ázie. Nakoľko ide o relatívne čerstvú udalosť, informácie sme čerpali predovšetkým z domácich i zahraničných internetových spravodajských portálov.

Tretím parciálnym cieľom bolo metódou komparácie zistiť rozdiely medzi dvomi autonómnymi komunitami, ktoré sa už dlhú dobu snažia o samostatnosť. Týmito komunitami sú Katalánsko a Baskicko. Prameňom boli printové aj internetové články rôznych vydavateľstiev.

Štvrtým a zároveň posledným parciálnym cieľom bola analýza možných dôsledkov a efektov, ktoré by malo prípadné osamostatnenie Katalánska na samotný región Katalánsko, ale aj na Španielske kráľovstvo ako celok. Zdrojom informácií boli opäť viaceré články v tlačenej aj online podobe.

3 Referendum o nezávislosti z roku 2017

6.septembra 2017 bol v Katalánsku schválený Zákon o referende o nezávislosti. Daný zákon mal katalánskym politikom umožniť vyhlásiť na október referendum o nezávislosti Katalánska. Výsledky spomínaného referenda mali byť záväzné a platné nezávisle od minimálneho počtu zúčastnených voličov. Španielsky premiér Mariano Rajoy sa v súvislosti s týmto zákonom niekoľkokrát vyjadril, že urobí všetko pre to, aby zabránil uskutočneniu žiadaného referenda, a že celú záležitosť posunie príslušným súdom. Za návrh zákonu o referende sa vyjadrilo 72 koalíčných poslancov v katalánskom regionálnom parlamente. Proti nehlasoval nikto, nakoľko opozícia hlasovanie úplne bojkotovala. Deň na to, ako katalánsky regionálny parlament tento zákon schválil, ho španielsky Ústavný súd zrušil. Napriek tomu katalánsky regionálny parlament vyhlásil konanie referenda na 1. októbra 2017 (Pérez, 2017).

8. septembra 2017 bol schválený takzvaný Prechodný zákon, podľa ktorého sa malo Katalánsko riadiť v prípade kladného zákonu referenda. Bol by akousi „prechodnou ústavou“ v prípade, že by Katalánsko po referende vyhlásilo samostatnosť. Tento zákon bol však rovnako zrušený španielskym Ústavným súdom (Pérez, 2017).

Na výročie Katalánskeho dňa nezávislosti, 11. septembra 2017, vyšlo do ulíc opäť viac ako milión Kataláncov volajúcich po nezávislosti už šiesty krát za sebou (Caño – Rivera – De Miguel, 2017). Tieto volania po nezávislosti boli nasledované násilím zo strany španielskej polície. Policajti zo španielskej zložky *Guarda Civil* pred konaním referenda skonfiškovali množstvo propagačných letákov či samotných hlasovacích lístkov a urien, vynucovali blokovanie webových stránok, ktoré katalánska regionálna vláda pripravila s cieľom informovať Kataláncov o referende, zhabali rôzne dokumenty a počítačové programy. Medzi nimi bol aj softvér, ktorý mal umožniť zdieľanie výsledkov z tisícov hlasovacích miest a online hlasovanie v referende. V médiách pôsobiacich na území celého Španielskeho kráľovstva bolo zakázané vysielat' reklamy a všetky druhy informácií týkajúce sa referenda o nezávislosti v Katalánsku. Španielska polícia dokonca zatkla dvanásť Kataláncov, medzi ktorými sa nachádzal aj tajomník katalánskeho vicepremiéra menom Josep Maria Jové. Všetky tieto kroky zo strany španielskej polície, potláčanie slobody tlače a vyjadrovania spôsobili, že sympatie krajín a politikov po celom svete sa priklonili na stranu Katalánska (SITA – ČTK, 2017).

Vláda Španielskeho kráľovstva na čele s Marianom Rajoyom si čoskoro uvedomila, že situácia je už príliš závažná a napriek tomu, že najskôr Mariano Rajoy prehlasoval, že sa v Katalánsku žiadne referendum nekonalo, španielska vláda neskôr navrhla krok, ktorý mal situáciu upokojiť – ponúkla Katalánsku zmenu autonómneho financovania za podmienky, že Katalánsko prestane bojovať za nezávislosť. Na tento krok už však bolo prineskoro (SITA – ČTK, 2017).

Španielske kráľovstvo sa bálo plánovaného referenda a jeho výsledkov. Používala všetky prostriedky na to, aby konaniu referenda zabránila. Posilňovala policajné zložky na území Katalánska, čím ľudí zastrašovala. Španielska vláda zo strachu prevzala kontrolu nad istou výraznou časťou verejných financií Katalánska s cieľom zabránenia ich používaniu na účely financovania uskutočnenia referenda. Španielska polícia taktiež prebrala úplnú kontrolu nad dovtedy samostatnou políciou Katalánska (SITA – ČTK, 2017).

Napriek všetkým zastrašujúcim krokom podniknutým zo strany vlády Španielskeho kráľovstva sa dňa 1. októbra 2017 v Katalánsku odohralo plánované referendum o nezávislosti. Priebeh referenda bol však do značnej miery narušený. Zložky španielskej polície uzavreli 79 volebných stredísk z celkového počtu 2300, do istej miery znefunkčnili systém slúžiaci na sčítavanie hlasov, viaceré miesta odstavili od prístupu na internet a voličom fyzicky bránili vstúpiť do volebných miestností. Pri uskutočňovaní týchto opatrení bolo zranených 844 civilistov a 33 policajtov (SITA – ČTK, 2017).

Žiadne z opatrení španielskej vlády neodradilo Kataláncov ísť hlasovať. Volebná účasť však bola pod tlakom španielskych silových zložiek značne zredukovaná. Odhaduje sa, že približne 777 tisíc obyvateľom bolo zabránené vyjadriť svoj hlas v referende o nezávislosti. Referenda sa zúčastnilo vyše 43 % oprávnených voličov, čo predstavuje približne 2,26 milióna obyvateľov Katalánska a výsledky napovedali, že vyše 90 % zúčastnených si praje nezávislosť Katalánska od Španielskeho kráľovstva. V referende odpovedali na otázku: „Chcete, aby sa Katalánsko stalo nezávislým štátom?“ (Pressburg, 2017a).

Minister spravodlivosti Španielskeho kráľovstva poukazoval na článok 155 španielskej ústavy a na jeho základe chcel pozastaviť katalánsku autonómiu. Ústava Španielskeho kráľovstva platná od decembra 1978 obsahuje v článku 155 iba dva body:

„1. Pokiaľ samosprávny celok neplní záväzky, ktoré mu ukladá ústava alebo iné zákony, alebo postupuje spôsobom, ktorý vážne poškodzuje všeobecné záujmy, španielska vláda potom, čo podá oficiálnu sťažnosť prezidentovi samosprávneho celku a nedostane uspokojivú odpoveď, môže po schválení väčšinou v Senáte vykonať všetky opatrenia potrebné na vynútenie daných záväzkov alebo na ochranu vyššie zmienených všeobecných záujmov.

2. S cieľom uskutočnenia opatrení uvedených v predošlom odseku môže vláda vydávať pokyny všetkým orgánom samosprávnych celkov.“ (Pressburg, 2017b).

Mariano Rajoy bol pripravený tento článok použiť, pretože na jeho základe by mal právo rozpustiť regionálnu katalánsku vládu a následne vyhlásiť v Katalánsku nové voľby, či nechať uväzniť katalánskych separatistických politických predstaviteľov (Klekner, 2017). Rajoy bol pripravený použiť všetky dostupné zákonné nástroje, iba aby nedošlo k jednostrannému vyhláseniu katalánskej nezávislosti a aby nebola narušená národná jednota Španielskeho kráľovstva (Pressburg, 2017a).

Španielsky kráľ Filip VI. sa už dva dni po referende vyjadril, že súhlasí s názorom premiéra Mariana Rajoya a myslí si, že Katalánsko sa nespráva podľa práva a demokracie – odmieta viesť s katalánskymi predstaviteľmi dialóg a prejavovať im ústretovosť (Španielsky kráľ podpořil..., 2017).

Situácia v Španielskom kráľovstve bola po uskutočnení referenda o nezávislosti nesmierne napätá. Existovala reálna hrozba, že Španielsko upadne do ústavnej krízy. Carles Puigdemont, premiér Katalánska, v tom však nevidel žiadny problém a celej spoločnosti dal na známosť, že samotné vyhlásenie nezávislosti je otázkou niekoľkých dní (Pressburg, 2017a).

Obyvatelia Katalánska však nezastávajú úplne jednohlasný názor, že by Katalánsko malo byť nezávislým štátom. Niekoľko dní po konaní referenda sa v Barcelone, neskôr aj v iných mestách Španielskeho kráľovstva mimo územia Katalánska, konali protesty proti výsledku referenda. Protestov sa zúčastnili státisíce obyvateľov všetkých španielskych regiónov a ich hlavným cieľom bolo vyjadrenie túžby po zotrvaní Katalánska v jednotnom štáte so Španielskym kráľovstvom. Žiadali otvorenie dialógu s verejnosťou týkajúceho sa spolužitia a zotrvania ako v Španielskom kráľovstve, tak aj v Európskej únii. Posolstvom manifestácií bola jasná správa katalánskym poslancom, aby nedopustili rozpad jednotlivého

štátu. Po týchto udalostiach Carles Puigdemont zmenil rétoriku – už viac nevrazil o jednostrannom vyhlásení samostatnosti (Pressburg, 2017a).

Napriek tomu však katalánsky parlament 27. októbra 2017 prijal 70 hlasmi z celkového počtu 135 rezolúciu o nezávislosti Katalánska. Rezolúcia prešla na základe tajného hlasovania, nakoľko hlas vyjadrujúci súhlas s touto rezolúciou mohol znamenať trestné stíhanie, keďže samotné vyhlásenie nezávislosti odporuje ústave Španielskeho kráľovstva. Navyše sa táto rezolúcia odvoláva na Zákon o referende a na Prechodný zákon, o ktorých španielsky ústavný súd taktiež rozhodol, že sú neplatné (ČTK, 2017a).

Španielska vláda ešte v deň prijatia rezolúcie odpovedala na katalánske činy uplatnením článku 155 španielskej ústavy, odvolala katalánsku vládu aj parlament vrátane premiéra Carlesa Puigdemonta a prevzala správu nad katalánskym regiónom. Dočasnú správu a výkonnú moc nad regiónom Katalánska vykonávala vicepremiérka Španielskeho kráľovstva Soraya Sáenz de Santamaría. Mariano Rajoy na 21. december 2017 ohlásil konanie predčasných volieb do katalánskeho parlamentu. Ďalším krokom španielskej vlády bolo „prepustenie náčelníka katalánskej regionálnej polície Lluísa Trapera, takmer úplné odstavenie činnosti diplomatickej služby a odvolanie katalánskych vyslancov v Bruseli i v Madride“ (Pressburg, 2017b).

Carles Puigdemont vyjadril vo verejnoprávnej televízii svoju nespokojnosť so svojim zosadením z postu premiéra a s postupom, ktorý vláda z Madridu zvolila. Katalánskych občanov vyzval, aby demokratickým spôsobom odmietli to, čo španielska vláda v Katalánsku urobila. Podľa jeho názoru by mal byť parlament ten, kto „volí a odvoláva predsedu“ (Pressburg, 2017b).

V nasledujúcich dňoch sa však čoraz viac strácal hlas sympatizantov s Carlesom Puigdemontom a narastal hlas zástancov jednotného Španielskeho kráľovstva. V uliciach hlavného mesta Katalánska sa zhromaždilo množstvo ľudí volajúcich po jednote Španielska. Katalánska polícia odhadla počet zúčastnených demonštrantov na 300 tisíc, zatiaľ čo organizátori hovoria o viac než milióné účastníkov. Skutočnú účasť je preto možné iba ťažko odhadnúť. Zaujímavosťou týchto demonštrácií však bolo, že zúčastnení zakončili svoje zhromaždenie spievaním španielskej hymny, čo sa na demonštráciách v Katalánsku doteraz nikdy nestalo (Pressburg, 2017b).

3.1 Postoj jednotlivých politických strán

Proti referendu a katalánskym snahám o samostatnosť už dlhú dobu stojí španielsky premiér Mariano Rajoy so svojou Ľudovou stranou.

Politická strana Občania, pôsobiaca vo vláde v Madride na čele s predsedom strany Albertom Riverom, žiadala urýchléné použitie článku 155 španielskej ústavy z roku 1978 (Klekner, 2017). Strana Občania síce zvíťazila v predčasných regionálnych voľbách uskutočnených po referende za nezávislosť, avšak nemala s kým utvoriť väčšinovú vládu (Dewan, 2017).

Za samostatnosť Katalánska bojuje politická strana Carlesa Puigdemonta Spoločne pre Katalánsko (*Junts per Catalunya* – JxCat), Republikánska ľavica Katalánska (ERC) a Kandidatúra ľudovej jednoty (CUP). Týmto stranám sa po predčasných voľbách podarilo v parlamente vytvoriť separatistickú väčšinu (Dewan, 2017). Katalánska európska demokratická strana (*El Partit Demòcrata Europeu Català* – PDeCAT), nástupca strany CDC, sa taktiež usiluje o samostatnosť Katalánska (Sastre, 2016).

Zásadne proti jednostrannému vyhláseniu samostatnosti stojí strana *Catalunya en Comú* – CatComú. Táto strana však ostro kritizuje takmer celé politické spektrum – socialistov, ľudovcov aj stranu Občania (Dewan, 2017). Napriek úzko vyhranenému politickému smerovaniu sa jej však podarilo vytvoriť koalíciu s hnutím Môžeme, ktoré po referende o nezávislosti Katalánska jasne odsúdilo policajné násilie páchané španielskymi jednotkami (Klekner, 2017).

3.2 Postoj Európskej únie

Európska únia zo začiatku váhala, či bude niekoho kritizovať za brutálne činy, ktoré predchádzali konaniu referenda. Ak by aj niekoho kritizovala, otázkou bolo, kto by to bol. Váhanie Európskej únie spôsobilo, že na španielsku vládu ako aj vrchných predstaviteľov z Bruselu padol akýsi tmavý tieň (Pressburg, 2017a).

Predseda Európskej komisie Jean-Claude Juncker zastával názor, že Európska únia by sa nemala zapájať do debaty medzi Španielskym kráľovstvom a Katalánskom. Zároveň však poznamenal, že by bol nerád, keby sa Európska únia štiepila na stále viac a viac štátov. Tým teda Jean-Claude Juncker nepriamo vyjadril podporu a súhlas s myšlienkou jednotného

Španielskeho kráľovstva a s činmi, ktoré sprevádzali dianie referenda o nezávislosti (Pressburg, 2017b). Súčasne ale pripúšťa, že ak by samostatnosť Katalánska uznal ústavný súd a parlament Španielska, Európska komisia by sa nezachovala inak – taktiež by uznala samostatnú Katalánsku republiku (Nerad, 2017).

Hovorca Jean-Claude Junckera Margaritis Schinas pripomína, že ak by sa usporiadalo referendum o nezávislosti, ktoré by bolo v súlade so španielskou ústavou, Katalánsko by sa ocitlo mimo Európskej únie. Taktiež zdôrazňuje, že Európska únia potrebuje viac zjednocovanie a stabilizáciu než rozdeľovanie. Obe zúčastnené strany, Španielov aj Kataláncov, vyzval na nadviazanie dialógu a ukončenie násilia v politike (SITA – TASR, 2017).

Predseda Európskeho parlamentu Antonio Tajani s katalánskym referendom taktiež nesúhlasí. Myslí si, že nikto v Európskej únii by jednostranné vyhlásenie samostatnosti Katalánska neuznal. Postup parlamentu v Katalánsku považuje za „rozvrat právneho štátu“ (Pressburg, 2017b).

Podpredseda Európskeho parlamentu Ryszard Czarnecki bol vo svojich vyjadreniach opatrnejší. Zastával rovnaký názor ako ostatní poľskí politici, a to taký, že Európska únia by do vnútorných záležitostí Španielskeho kráľovstva nemala vôbec zasahovať, pretože španielska ústava hovorí jednoznačne v neprospech Katalánska – Katalánsko porušilo španielsku ústavu a na referendum o samostatnosti jednoznačne nemalo právo (SITA – TASR, 2017).

Podpredseda Európskej komisie Maroš Šefčovič zdôraznil, že referendum je vnútornou politickou záležitosťou Španielskeho kráľovstva, ale je potrebné, aby Katalánci rešpektovali španielsku ústavu. Za dôležitý faktor riešenia tohto konfliktu označuje intenzívnu komunikáciu medzi Španielskym kráľovstvom a Katalánskom a hľadanie riešení smerujúcich k stabilizácii (SITA – ČTK, 2017).

3.3 Postoj vybraných krajín

Jednotlivé krajiny v Európe ale i mimo nej zaujali rôzne názory na situáciu, ktorá sa odohrávala v Katalánsku. V tejto časti sa pozrieme na postoje predstaviteľov niektorých z týchto krajín.

3.3.1 *Belgické kráľovstvo*

Premiér Charles Michel bol jedným z prvých politikov krajín Európskej únie, ktorý odsúdil násilné konanie španielskej polície a obe strany vyzval na dialóg. Predseda Flámskeho parlamentu Jan Peumans označil použitie sily a násilia za „podlé, neuveriteľné a nedemokratické“ (SITA – TASR, 2017).

Belgický minister pre migráciu odsúdil správanie sa policajtov Španielskeho kráľovstva a narušenie priebehu referenda o nezávislosti. Vyhlásil, že bývalý katalánsky premiér Carles Puigdemont by v Belgicku mohol dostať politický azyl. Táto informácia predstavovala veľký zvrat v udalostiach, nakoľko generálna prokuratúra Španielskeho kráľovstva mala v pláne na Carlesa Puigdemonta vzniesť obvinenie. V prípade dokázania viny zo vzbury by mu hrozil nepodmienečný trest až do výšky 30 rokov za mrežami (Pressburg, 2017b).

3.3.2 *Talianska republika*

Taliansky minister zahraničných vecí Angelino Alfano bol vo vyjadrovaní opatrnejší a preferoval dialóg za účelom zmiernenia napätia medzi obyvateľmi ako celého Španielskeho kráľovstva, tak aj ostatných krajín Európskej únie. Myslí si, že osamostatnenie Katalánska by viedlo k akejsi reťazovej reakcii a následnému odštiepeniu bohatých regiónov na severe Talianska. Jeho obavu potvrdzujú právne nezáväzné referendá, ktoré sa odohrali v Benátsku a Lombardsku, a výsledok hovoril jasne – obyvatelia si želajú rozšírenie autonómie. Napriek tomu, že Liga Severu sa zriekla svojich plánov spojených so separatizmom, sa však v Južnom Tirolsku stále prejavujú formy separatizmu a túžby po samostatnom štáte (Pressburg, 2017b).

3.3.3 *Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska*

Boris Johnson, minister zahraničia v Spojenom kráľovstve, vyzval obyvateľov Španielskeho kráľovstva na zachovanie jednoty a rešpektovanie španielskej ústavy. Jeho vyhlásenie sa však stretlo s nepochopením škótskej predsedníčky vlády Nicolý Sturgeonovej, ktorej sa nepozdávali postupy polície v Španielskom kráľovstve smerované proti obyvateľom Katalánska a snahy o marenie priebehu referenda o nezávislosti. Jeremy Corbyn, predseda strany Labouristov, vyjadril svoj nesúhlas s násilím prejavovým španielskou políciou v priebehu konania referenda o nezávislosti (SITA – TASR, 2017). Politčka Michelle Gildernewová zo Severného Írska volá po medzinárodnom uznaní referenda. Zastáva názor,

že tí, ktorí si skutočne ctia princípy demokracie, sa vôbec nemusia báť katalánskeho referenda o nezávislosti (Gildernew, 2017).

3.3.4 *Írsko*

Politik Mick Barry označil konanie španielskej polície počas katalánskeho referenda za nezávislosť za najdivokejšiu represiu od čias diktátora Franca. Európske vlády žiada, aby dôraznejšie odsúdili činy španielskej vlády, nakoľko podľa neho ide o násilné potlačenie demokratických práv (Hedgecoe, 2017).

3.3.5 *Nemecká spolková republika*

Kancelárka Angela Merkelová vyzvala španielskeho premiéra Mariana Rajoya, aby priznal, že „počas policajných zásahov v Katalánsku došlo k zraneniu najmenej 844 ľudí“ (Katalánci..., 2017). Martin Schulz, predseda Sociálnodemokratickej strany, vyzval obe strany – vládu Španielskeho kráľovstva, aj vládu Katalánska – na dialóg týkajúci sa násilia v uliciach, ktoré sprevádzalo priebeh celého referenda o nezávislosti (SITA – TASR, 2017).

3.3.6 *Izrael*

Situáciu týkajúcu sa konania referenda o nezávislosti Katalánska sledovala politická predstaviteľka z Izraelu Ksenia Svetlova. Tá bola rovnako ako politici z iných krajín šokovaná z násilného postupu španielskej polície. Priznala, že neočakávala, že sa bude takéto niečo diať na území Európy, nakoľko na miestach, na ktorých prebiehalo hlasovanie, videla množstvo zranených, dokonca krvácajúcich ľudí (SITA – TASR, 2017).

3.3.7 *Spojené štáty americké*

Americký prezident Donald Trump sa ešte pred uskutočnením referenda o nezávislosti stretol so španielskym novinárom Marianom Rajoyom. Po stretnutí vyhlásil, že je zástancom myšlienky jednotného Španielska a doslovne si myslí, že Katalánsko by bolo hlúpe, keby nezostalo súčasťou Španielskeho kráľovstva (Holland, 2017).

4 Dôsledky možného oddelenia Katalánska

Katalánsko nie je jedinou autonómnou komunitou v Španielskom kráľovstve, ktorá sa snaží o samostatnosť. V tejto kapitole sa bližšie pozrieme na komparáciu Katalánska s Baskickom – autonómnou oblasťou, ktorá má s Katalánskom mnoho spoločného, ale i rozdielneho. Taktiež sa pozrieme na analýzu faktov, na základe ktorých Katalánsko bojuje za samostatnosť, a aké dopady by prípadná samostatnosť mala na ekonomické a politické dianie v tomto regióne.

4.1 Porovnanie Katalánska a Baskicka

Baskicko je autonómnou komunitou nachádzajúcou sa na severe Španielskeho kráľovstva. Má menšiu rozlohu aj počet obyvateľov než Katalánsko, napriek tomu však majú tieto dva regióny toho mnoho spoločného. V oboch autonómnych spoločenstvách sa nepoužíva ako jazyk kastíľčina, ako vo zvyšných oblastiach Španielskeho kráľovstva, ale používajú svoje vlastné, menšinové jazyky – katalánčinu, respektíve baskičtinu. Oba regióny sa už dlhodobo snažia o oddelenie svojho územia od Španielskeho kráľovstva a v rámci ich populácie majú tieto snahy značnú podporu (Hrabálek, 2010).

Paradoxom je, že katalánsky separatizmus má v hlavnom meste, v Barcelone, najnižšiu podporu v rámci celej autonómnej oblasti (Katalánsko a Baskicko, 2010). V Baskicku má túžba po samostatnosti klesajúcu tendenciu – dnes si nezávislosť želá iba približne 17 % obyvateľov (Onderčanin, 2017b).

Katalánsko aj Baskicko sú regiónmi, ktoré sú ekonomicky výrazne vyspelejšie a výkonnejšie než zvyšné regióny Španielskeho kráľovstva. Baskicko sa niekoľkokrát pýšilo titulom najbohatšieho regiónu Španielskeho kráľovstva, vzhľadom na počet obyvateľov má však väčšiu váhu na ekonomiku Španielska Katalánsko. Práve preto oba regióny často argumentujú, že doplácajú na ostatné, chudobnejšie časti Španielskeho kráľovstva – do španielskeho rozpočtu prispievajú v najväčšej miere, naspäť však z neho dostávajú iba zlomok (Hrabálek, 2010).

Baskické snahy o osamostatnenie sa sú známe najmä kvôli teroristickým útokom organizácie a separatistického hnutia s názvom Baskicko a jeho sloboda (*Euskadi ta Askatasuna* – ETA). Vinou tejto organizácie a jej útokov zahynulo dovedna 829 ľudí a viac

než 2000 ľudí bolo zranených (Datos..., [s.a.]). V rámci politickej scény presadzuje baskické separatistické záujmy Baskická nacionalistická strana (*Partido Nacional Vasco – PNV; Euzo Alderdi Jeltzalea*). Do roku 2009 bola táto strana dominantnou na politickej scéne Baskicka (Hrabálek, 2010).

Predseda strany Juan José Ibarretxe sa snažil v roku 2003 presadiť istú myšlienku. Podľa jeho plánu sa mala baskická autonómia premeniť na akýsi voľný zväzok so Španielskym kráľovstvom. Baskický parlament tesnou väčšinou tento plán schválil, avšak v španielskom parlamente bol bez menších šancí zamietnutý. Okrem baskickej politickej strany PNV ho podporovali iba ďalšie dve katalánske separatistické politické strany – CiU a ERC (Hrabálek, 2010).

Baskicko má právo vyberať a spravovať vlastné dane (Barrera, 2012). Väčšinu daní, ktoré Baskicko vyberie, si aj ponechá a financuje z nich verejnú infraštruktúru. Do španielskej štátnej pokladnice odvádzajú iba vopred dohodnutú čiastku z vybraných daní, z čoho vyplýva, že HDP per capita v Baskicku sa neustále zvyšuje (Onderčanin, 2017b). Konkrétne Baskicko vyzbiera na daniach 13 miliárd eur a do španielskej štátnej pokladnice odvedie z tejto čiastky iba 800 miliónov eur (ČTK, 2017b). Najmä to je dôvodom, prečo túžba po samostatnosti Baskicka klesá – zmiernili sa finančné problémy spojené s odvádzaním veľkého množstva peňazí do španielskej štátnej pokladnice, a teda necítia finančnú krivdu do takej miery ako Katalánci (Onderčanin, 2017b). Tí musia všetky vybrané dane odovzdať Madridu, ktorý ich následne prerozdelení medzi všetky autonómne spoločenstvá s tým, že najchudobnejšie regióny sú zvýhodnené (ČTK, 2017b).

Katalánci sa snažili vybojovať si v roku 2012 rovnakú fiškálnu autonómiu, akú majú Baskovia. Madrid to ale odmietol z dôvodu, že Katalánsko ako najsilnejší región prispieva na zvyšné časti Španielskeho kráľovstva najvyššou čiastkou – produkuje až 20 % HDP celého Španielska, a Španielsko by bez Katalánskej pomoci s najväčšou pravdepodobnosťou zbankrotovalo (Onderčanin, 2017b). Katalánci sa bránili, že ročne odvedú do španielskej pokladnice až o 16 miliárd eur viac, než čo od Španielska dostanú naspäť. Ich príspevok predstavuje až 13 % celého španielskeho rozpočtu (ČTK, 2017b). Madrid ale namieta, že rozdiel netvorí 16 miliárd eur, ale iba necelých 10 miliárd eur, čo však stále nie je malá čiastka (Prečo..., 2017).

4.2 Budúcnosť samostatného Katalánska

Katalánsko sa už roky dožaduje uplatnenia práva na sebaurčenie národa a následné oddelenie sa od Španielskeho kráľovstva. Dá sa povedať, že spĺňa podmienku národa – Katalánci dlhodobo obývajú územie dnešného Katalánska a majú svoj vlastný jazyk. Z hľadiska práva však nastáva konflikt „medzi právom na sebaurčenie a územnou celistvosťou štátu“ (Mráz, 2018). Španielska ústava v druhom článku uvádza, že „ústava vychádza z nerozlučnej jednoty španielskeho národa, spoločnej a nedeliteľnej vlasti všetkých Španielov a uznáva a zaručuje právo na autonómiu národností a regiónov, ktoré sa v ňom integrujú a solidaritu medzi nimi“ (Mráz, 2018).

Katalánska vláda sa až do dnešného dňa snaží vybojovať si právo na sebaurčenie a nezávislosť, Madridská vláda rokovania však neustále odmieta a prerušuje (Cué, 2019). Začiatkom tohto roku obvinil dnes už bývalý premiér Španielskeho kráľovstva Mariano Rajoy (v júni 2018 mu španielsky „parlament vyslovil nedôveru v súvislosti s korupčnou aférou jeho Ľudovej strany“ (TASR, 2019b)) katalánskych separatistov z pokusu o likvidáciu štátnej suverenity. Od 12. februára 2019 prebieha na španielskom Najvyššom súde súdny proces s predstaviteľmi politického separatizmu Katalánska, v ktorom je deväť predstaviteľov obžalovaných za vzburu súvisiacu s organizovaním „referenda o nezávislosti regiónu v októbri 2017, ignorovaním súdneho zákazu a krátkodobým vyhlásením suverenity“ (TASR, 2019c). Hrozí im nepodmienečný trest odňatia slobody na dobu až 25 rokov. Traja ďalší predstavitelia sú obvinení z „občianskej neposlušnosti a sprenevery verejných prostriedkov“ (TASR, 2019b). Carles Puigdemont zo svojho dobrovoľného exilu v Belgicku vyjadril nádej, že dvanásť obvinení separatisti budú oslobodení. Do Belgicka ušiel „v októbri 2017, deň po tom, ako separatisti i napriek varovaniam Madridu vyhlásili nezávislosť Katalánska“ (TASR, 2019a), pretože bol obvinený zo vzbury (TASR, 2019a).

V uliciach Barcelony ľudia odpovedajú na súdny proces s predstaviteľmi separatizmu masovými protestami. Mestská polícia odhaduje účasť na približne 200 tisíc ľudí, organizátori protestov hovoria až o 500-tisíc zúčastnených ľudí (TASR, 2019c). Niektorí občania na znak protestu blokovali cesty a diaľnice či pálili pneumatiky (TASR, 2019a).

Politická scéna v Španielskom kráľovstve je čoraz viac roztrieštená a nestabilná. Dôkazom je aj fakt, že 28. apríla 2019 sa majú konať predčasné parlamentné voľby – už tretie za posledné štyri roky (Cué, 2019).

Oblasťou vyvolávajúcou najväčšiu neistotu v prípade osamostatnenia Katalánska je členstvo regiónu v Európskej únii. Po osamostatnení by sa Katalánsko muselo znova uchádzať o členstvo a splniť všetky konvergenčné kritériá, ako i dostať súhlas od ostatných členských štátov Európskej únie. Bývalý minister zahraničných vecí Španielskeho kráľovstva José Manuel García-Margallo však deklaroval, že Španielske kráľovstvo členstvo Katalánska nikdy neodsúhlasí a ustavične bude jeho žiadosť o členstvo vetovať (Barrera, 2012).

Súčasne by Katalánsko nebolo ani súčasťou Schengenského priestoru, čo by znamenalo, že na hraniciach pri vstupe do Katalánska by boli opätovne zavedené hraničné kontroly (Onderčanin, 2017a).

Katalánsko by stratilo aj svoje členstvo vo Svetovej obchodnej organizácii (*World trade organization* – WTO), následkom čoho by malo problém exportovať svoj tovar do iných krajín. Boli by zavedené clá pri obchode so všetkými štátmi Európskej únie, nakoľko doteraz uzavreté obchodné dohody by stratili svoju platnosť (Onderčanin, 2017a).

Ekonomická situácia v Katalánsku by po osamostatnení utrpela obrovský úder. Veľké množstvo firiem sa pre chaos a nestabilitu na politickej scéne už rozhodlo presunúť svoje sídlo do iných častí Španielskeho kráľovstva. Príkladom sú dve najväčšie španielske banky, Banco Sabadell a CaixaBank, alebo početné množstvo telekomunikačných a realitných spoločností (Onderčanin, 2017a). Vôbec nie je vylúčené, že ďalšie spoločnosti budú ich príklad nasledovať. To by malo za následok vskutku obrovský pokles úrovne hospodárstva v Katalánskom regióne.

Záver

Cieľom bakalárskej práce bolo zanalyzovať postavenie autonómnej komunity Katalánska v Španielskom kráľovstve. Prvým krokom k splneniu tohto cieľa bola identifikácia katalánskej snahy o samostatnosť v priebehu histórie, ktorej sa venujeme v celom rozsahu prvej kapitoly. V druhej kapitole podrobujeme bližšej analýze priebehu referenda o nezávislosti a predčasných volieb z roku 2017, ako aj ich dôsledky či postoje niektorých vybraných krajín a Európskej únie ako celku. Tretia kapitola sa vo svojej prvej časti zaoberá porovnaním aspektov týkajúcich sa autonómie Katalánska a Baskicka. V druhej časti tretej kapitoly analyzujeme situáciu, ktorá by nastala po osamostatnení Katalánska.

Môžeme povedať, že snahy Katalánska o vytvorenie vlastného, samostatného štátu napriek všetkým ekonomickým a politickým hrozbám tak skoro nevyhasnú. Katalánci sami seba vo svojej ústave označujú za národ. Kým nebude zmenená formulácia v ústave Španielskeho kráľovstva, dokým v nej Katalánci nedostanú status národu namiesto statusu národnosti, dovtedy protesty, referendá a iné separatistické snahy katalánskeho obyvateľstva nevyhasnú.

V súčasnosti je veľmi zložitá čo i len odhadnúť to, ako bude situácia v Katalánsku vyzeráť v nasledujúcich mesiacoch či rokoch. Otázne je aj to, ako bude na túto situáciu reagovať verejnosť po celom svete. Isté však je, že Španielske kráľovstvo bude samostatnosti Katalánska odporovať celou silou a bude na to používať všetky dostupné prostriedky. Jedným dôvodom je, že Katalánsko je obrovským prispievateľom do španielskeho vládneho rozpočtu, a Španielsko by malo bez finančných príspevkov Katalánska značný problém udržiavať ostatné autonómne komunity funkčné. Druhým dôvodom je, že pokiaľ by Španielske kráľovstvo dovolilo osamostatniť sa jednej autonómnej komunite, veľmi rýchlo by túto komunitu nasledovali ďalšie regióny. Okrem Baskicka by to mohla byť napríklad Galícia, ktorá je treťou a zároveň poslednou autonómnou oblasťou v Španielskom kráľovstve, ktorá používa vlastný jazyk.

Môžeme teda povedať, že oddelenie Katalánska od Španielskeho kráľovstva by mohlo mať za následok úplný rozpad Španielska.

Zoznam použitej literatúry

Apocalypse : Never-Ending War, 1918-1926. 2018 [dokumentárny film]. Réžia Isabelle Clarke, Francúzsko a Kanada, 2018. Dostupné na internete: <https://www.contentsales.francetvdistribution.fr/content/show/1254290>

AUGUSTÍ, David. 2007. *Historia breve de Cataluña*. 5. vyd. Madrid : Silex Ediciones, 2007. 226 s. ISBN 978-84-7737-109-0.

BARRERA, Gemma Saura. 2012. Katalánsko – ďalšia rana Madridu. *Trend : týždenník o ekonomike a podnikaní*. Bratislava : TREND Holding, 2012, 22(41), 56-57. ISSN 1335-0684.

BROSSMANN, Dano. 2017. *Má Katalánsko právo na osamostatnenie od Španielska?* [online]. 20.9.2017. [cit. 11.4.2019] Dostupné na internete: <https://dennikn.sk/885668/makatalansko-pravo-na-osamostatnenie-od-spanielska/>

CAÑO, Antonio – RIVERA, Jorge – DE MIGUEL, Rafa. 2017. *Spanish PM : „Catalonia is Europe's battle“*. [online]. 8.10.2017. [cit. 25.2.2019]. Dostupné na internete: https://elpais.com/elpais/2017/10/07/inenglish/1507389735_673588.html

CONVERSI, Daniele. 2000. *The Basques, the Catalans and Spain*. Londýn : Hurst & company, 2000. 104 s. ISBN 978-18-5065-253-3.

CUÉ, Carlos E. 2019. *Pedro Sánchez conovoca elecciones generales el 28 de abril*. [online]. 15.2.2019. [cit. 11.4.2019]. Dostupné na internete: https://elpais.com/politica/2019/02/15/actualidad/1550216540_890788.html

ČERNÁ, Michaela. 2014. *Referendum o Katalánsku skončilo jasným ano, odpůrci totiž zůstali doma*. [online]. 10.11.2014. [cit. 25.2.2019]. Dostupné na internete: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/katalanske-referendum-vysledek.A141110_065140_zahranicni_skr

ČTK. 2017a. *Katalánsky parlament absolútnou väčšinou schválil rezolúciu o nezávislosti*. [online]. 27.10.2017. [cit. 3.4.2019] Dostupné na internete: <https://www.etrend.sk/ekonomika/katalansky-parlament-absolutnou-vacsinou-schvalil-rezoluciu-o-nezavyslosti.html>

ČTK. 2017b. *Madrid : Basky zklidnila, Kataláncům ale daňovou autonomii dovolit nemůžeme*. [online]. 10.10.2017. [cit. 11.4.2019] Dostupné na internete: https://www.idnes.cz/ekonomika/zahranicni/dane-katalansko-baskicko-fiskalni-dohoda-autonomie.A171010_104400_eko-zahranicni_jn

Datos significativos del conflicto Vasco, 1968-2003. [s.a.]. [online]. [s.a.]. [cit. 27.3.2019] Dostupné na internete: http://www.euskonews.eus/0256zbk/gaia25604_01.html

DEWAN, Angela. 2017. *Partidos independentistas obtienen mayoría en Cataluña en una tensa elección*. [online]. 21.12.2017 [cit. 13.4.2019]. Dostupné na internete: <https://cnnespanol.cnn.com/2017/12/21/cataluna-elecciones-votaciones-independencia-espana/>

GILDERNEW, Michelle. 2017. *Catalan independence referendum must be recognised internationally*. [online]. 12.9.2017 [cit. 13.4.2019]. Dostupné na internete: <https://www.sinnfein.ie/contents/46110>

GUIBERNAU, Montserrat. 2014. *Prospects for an Independent Catalonia*. [online]. International Journal of Politics, Culture, and Society. 2014. [cit. 25.1.2019]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/272018831_Prospects_for_an_Independent_Catalonia

GUNTERMAN, Eric. 2018. *Who voted for whom Vote choice in the 2017 Catalan election*. [online]. 2018. [cit. 25.1.2019]. Dostupné na internete: http://www.chairelectoral.com/uploads/5/1/4/7/51470105/blog_medw.pdf

HEDGECOE, Guy. 2017. *Catalonia referendum : Hundreds injured in clashes with police*. [online]. 1.10.2017. [cit. 13.4.2019]. Dostupné na internete: <https://www.irishtimes.com/news/world/europe/catalonia-referendum-hundreds-injured-in-clashes-with-police-1.3240410>

HOLLAND, Steve. 2017. *Trump, Spanish PM Rajoy say they oppose Catalonia independence bid*. [online]. 26.9.2017. [cit. 13.4.2019]. Dostupné na internete: <https://www.reuters.com/article/us-spain-politics-catalonia-trump/trump-spanish-pm-rajoy-say-they-oppose-catalonia-independence-bid-idUSKCN1C12QF?il=0>

HRABÁLEK, Martin. 2010. Katalánsko a Baskicko: hrozby španělské územní integrity?. *Mezinárodní politika*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 2010, **34**(2), 14-16. ISSN 0543-7962.

CHALUPA, Jiří. 2005. *Španělsko*. Praha : Vydavatelství Libri, 2005. 220 s. ISBN 978-80-7277-478-4.

Katalánsko má toho dost. 2012. [online]. 21.10.2012. [cit. 25.1.2019]. Dostupné na internete: <https://www.tyzden.sk/casopis/12219/katalansko-ma-toho-dost/>

Katalánský parlament schválil zákon o referendu o nezávislosti. 2017. [online]. 6.9.2017. [cit. 25.2.2019] Dostupné na internete: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2232268-katalansky-parlament-schvalil-zakon-o-referendu-o-nezavislosti>

KLEKNER, Radim. 2017. *Otázky a odpovědi : Proč chce Katalánsko samostatnost? Jaký bude další vývoj situace ve Španělsku?* [online]. 4.10.2017. [cit. 11.4.2019]. Dostupné na internete: <https://zahranicni.ihned.cz/c1-65902720-otazky-a-odpovedi-katalanskem-otrasaji-protesty-lide-zadaji-nezavislost-na-madridu>

KRNO, Svetozár. 2004. *Politické strany štátov južnej Európy*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2004. 240 s. ISBN 80-8050-681-7.

MARINZEL, Anastazia. 2014. *Catalonia : The Quest for Independence from Spain*. [online]. 2014. [cit. 25.1.2019]. Dostupné na internete: <https://collected.jcu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1039&context=honorspapers>

McROBERTS, Kenneth. 2001. *Catalonia : Nation building without a state*. Ontario : Oxford university press, 2001. 258 s. ISBN 978-01-9541-481-3.

MRÁZ, Stanislav. 2018. Katalánsko a právo národa na sebaurčenie. *Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov 2018 : zborník vedeckých prác*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2018, s. 319-323. ISBN 978-80-225-4506-8. ISSN 2585-9404.

NERAD, Filip. 2017. *Evropská komise podle Junckera uzná nezávislost Katalánska, pokud ji potvrdí španělské úřady*. [online]. 15.9.2017. [cit. 13.4.2019]. Dostupné na internete: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/evropska-komise-podle-junckera-uzna-nezavislost-katalanska-pokud-ji-potvrdi_1709150630_ber

ONDERČANIN, Lukáš. 2017a. *Katalánsko ustúpilo, zľaklo sa odchodu z Únie aj trhov.* [online]. 10.10.2017. [cit. 11.4.2019]. Dostupné na internete: <https://svet.sme.sk/c/20669366/katalansko-nezavislost-dialog-s-madridom.html?ref=av-left>

ONDERČANIN, Lukáš. 2017b. *Za nezávislé Baskicko tiekla krv. Teraz môže byť vzorom pre Katalánsko.* [online]. 11.10.2017. [cit. 11.4.2019]. Dostupné na internete: <https://svet.sme.sk/c/20670019/za-nezavisle-baskicko-tiekla-krv-teraz-moze-byt-vzorom-pre-katalansko.html>

PALKOVÁ, Jana – VINCOVÁ Monika. 2006. *Introducción a la historia de España y América Latina : Presentaciones de temas seleccionados.* Bratislava : Editorial EKONÓM, 2006. 89 s. ISBN 80-225-2261-9.

PARLAMENT DE CATALUNYA. 2017. *Eleccions al Parlament 1980-2017.* [online] 2017. [cit. 26.1.2019] Dostupné na internete: <https://www.parlament.cat/document/composicio/150360.pdf/>

PARLAMENT DE CATALUNYA. 2009. *Eleccions al Parlament de Catalunya 1980.* [online]. 2009. [cit. 25.1.2019] Dostupné na internete: http://www.juntaelectoralcentral.es/cs/jec/documentos/CATALUNA_1980_Resultados.pdf

PÉREZ, Fernando J. 2017. *El Constitucional anula la ley del referéndum y sitúa al Parlament fuera del derecho.* [online]. 18.10.2017. [cit. 4.4.2019]. Dostupné na internete: https://elpais.com/politica/2017/10/17/actualidad/1508242991_687280.html

PIÑOL, Ángels. 2019. *Thousands protest in Barcelona against trial of Catalan separatist leaders.* [online]. 18.2.2019. [cit. 11.4.2019]. Dostupné na internete: https://elpais.com/elpais/2019/02/18/inenglish/1550477932_980984.html

Prečo chce Katalánsko silou-mocou svoju samostatnosť. 2017. [online]. 2.10.2017. [cit. 12.4.2019]. Dostupné na internete: <https://www.etrend.sk/ekonomika/preco-chce-katalansko-silou-mocou-svoju-samostatnost.html>

PRESSBURG, Adrian Peter. 2017a. Keď právo národa naráža na právo štátu. *Trend : týždenník o ekonomike a podnikaní.* Bratislava : News and Media Holding, 2017, 27(41), 60-63. ISSN 1335-0684.

PRESSBURG, Adrian Peter. 2017b. Trhanie Španielska zaboľelo všetkých. *Trend : týždenník o ekonomike a podnikaní*. Bratislava : News and Media Holding, 2017, 27(44), 50-53. ISSN 1335-0684.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. 2009. *Západoevropské politické systémy*. Praha : Oeconomica, 2009. 292 s. ISBN 978-8024-51516-8.

SASTRE, Daniel G. 2016. *Mas consagra el giro independentista para blindarse*. [online]. 11.7.2016. [cit. 13.4.2019]. Dostupné na internete: <https://www.elmundo.es/cataluna/2016/07/11/5783602ee5fdeadb2a8b45e7.html>

SITA – ČTK. 2017. *Katalánska vláda po referende : Za nezávislosť bolo 90% hlasujúcich*. [online]. 1.10.2017. [cit. 2.4.2019]. Dostupné na internete: https://spravy.pravda.sk/svet/clanok/443437-katalanci-dnes-planuju-usporiadat-referendum-o-nezavislosti/?fbclid=IwAR3tsH6iN079OwfH0JNZ5e49JfkbWjFZefXDZZBTxr6583_rydFy1mKuEsk

SITA – TASR. 2017. *Katalánci hlasovali v referende za nezávislosť, Španieli zvolili hrubú silu*. [online]. 2.10.2017. [cit. 10.4.2019]. Dostupné na internete: <https://svet.sme.sk/c/20662253/katalanci-hlasovali-v-referende-za-nezavislost-spanieli-zvolili-hrubu-silu.html>

SLAVÍKOVÁ, Petra. 2011. *Současný trend katalánskeho nacionalismu*. [online]. 2011. [cit. 25.1.2019]. Dostupné na internete: <http://www.e-polis.cz/clanek/soucasny-trend-katalanskeho-nacionalismu.html>

ŠLAJCHRTOVÁ, Leona. 2012. *Katalánci rozhodujú o budúcnosti regionu, účasť je nejvyšší za 24 let*. [online]. 25.11.2012. [cit. 25.1.2019]. Dostupné na internete: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/volby-v-katalansku.A121125_091346_zahranicni_btw

Španielsky kráľ podpořil jednotu země. Katalánský premiér chce nezávislosť v rámci dnů. 2017. [online]. 3.10.2017. [cit. 25.2.2019] Dostupné na internete: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2260897-katalanci-odmitnou-policejni-nasili-generalni-stavkou-ta-zrejme-ochromi-dopravu-ci>

TASR. 2019a. *Puigdemont verí, že španielsky súd katalánskych separatistov oslobodí*. [online]. 12.2.2019. [cit. 11.4.2019]. Dostupné na internete: <https://svet.sme.sk/c/22051665/puigdemont-o-procese-s-katalanskymi-separatistami.html>

TASR. 2019b. *Španielsky expremiér svedčil v procese s katalánskymi separatistami*. [online]. 27.2.2019. [cit. 11.4.2019]. Dostupné na internete: <https://svet.sme.sk/c/22063518/spanielsky-expremier-svedcil-v-procese-s-katalanskymi-separatistami.html>

TOMAGA, Juraj. 2002. *Katalánsko*. [online]. 25.9.2002. [cit. 4.4.2019]. Dostupné na internete: <https://encyklopedia.sme.sk/c/893874/katalansko.html>

UBIETO ARTETA, Antonio. 2007. *Dějiny Španělska*. 3. dopl. vyd. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 915 s. ISBN 978-80-7106-836-5.

VINCENT, Mary – STRADLING, R. A. 1997. *Svět Španělska a Portugalska*. 1. vyd. Praha : Euromedia Group, 1997. 240 s. ISBN 80-7176-574-0.